

Trendy využívanie programu Foreign Military Sales v Slovenskej republike a v zahraničí

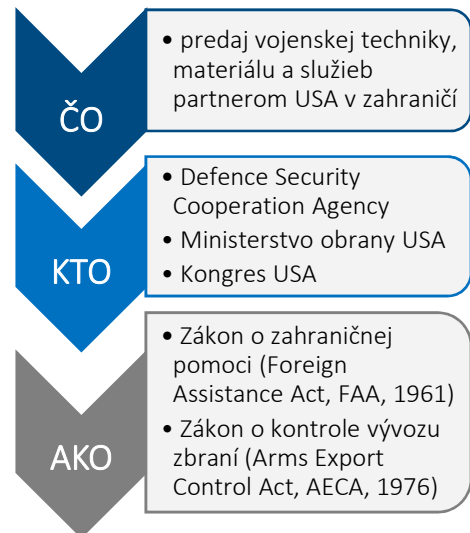
Barbora Hrozenská

Program Foreign Military Sales (FMS) je na jednej strane považovaný za nástroj realizácie zahraničnej politiky USA (v zmysle podpory spojencov a upevňovania transatlantických partnerstiev), na strane druhej ide o pomerne rýchlu, transparentnú a často využívanú formu obstarávania nielen na Slovensku, ale na celom svete. Intenzita využívania FMS sa mení v závislosti od dynamiky vývoja bezpečnostnej a politickej situácie vo vybraných regiónoch, ako aj od vývoja vzťahov USA s jednotlivými štátmi.

FMS – postup a proces

FMS využíva koncept OEM – USA dodajú výrobok z vlastných zásob, alebo zadajú kontrakt výrobcovi, ako keby obstarávali pre seba.

FMS je program vlády USA, prostredníctvom ktorého si zahraniční partneri USA (štáty, ako aj medzinárodné organizácie) kupujú výrobky obranného priemyslu, nadväzujúce služby a tréning. Program spadá pod Ministerstvo obrany USA a je administrovaný Defence Security Cooperation Agency (DSCA). Pri obstarávaní formou FMS zabezpečia USA dodanie výrobku z vlastných zásob, alebo zadajú kontrakt výrobcovi rovnako, ako keby daný tovar obstarávali pre seba (OEM - Original Equipment Manufacturer). Kupujúci nerokuje priamo s dodávateľom, ale s DSCA, ktorá zabezpečuje obstarávanie, logistiku, doručenie produktu, prípadne aj tréning a infraštruktúrne zabezpečenie (hangáre, letiská, nástroje) spojené s daným obstarávaním – tzv. total package approach.

Využívanie FMS – regióny a štáty sveta

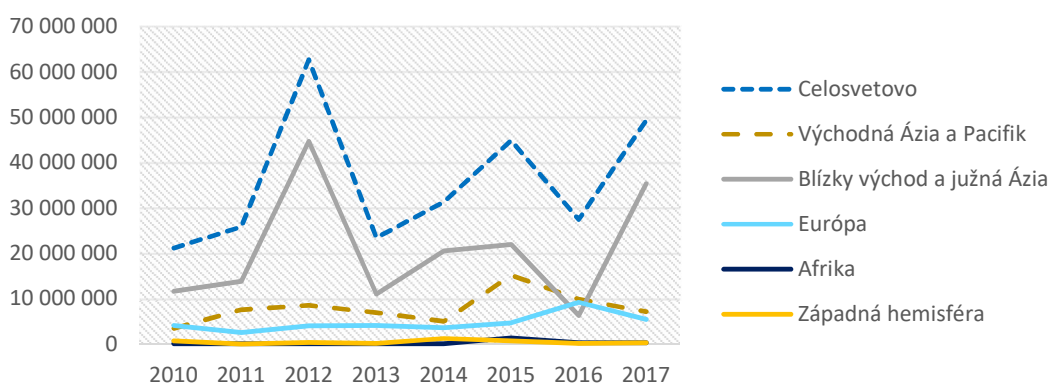
Za posledných desať rokov boli najnákladnejšie projekty vyzbrojovania Ministerstva obrany SR obstarané cez program FMS. Ide o jednu z výnimiek zo štandardného procesu verejného obstarávania povolených zákonom o verejnom obstarávaní č. 343/2015 Z. z. Medzi dva najväčšie nákupy z hľadiska ceny riešené cez FMS patria vrtuľníky UH-60 (271 mil. USD) a stíhacie lietadlá F-16 (1,8 mld. USD).

Tabuľka č. 1: FMS projekty na Slovensku podľa objemu finančných prostriedkov (2010-2017, USD v tisícoch)

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
SUMA (USD)	630	2 137	761	122	257	271 859	288	8 460

Zdroj: spracované podľa DSCA, 2020

Graf č. 1: Regionálne rozloženie projektov FMS podľa výšky finančných objemov za obstarávanú techniku a materiál (2010-2017, USD v tisícoch)

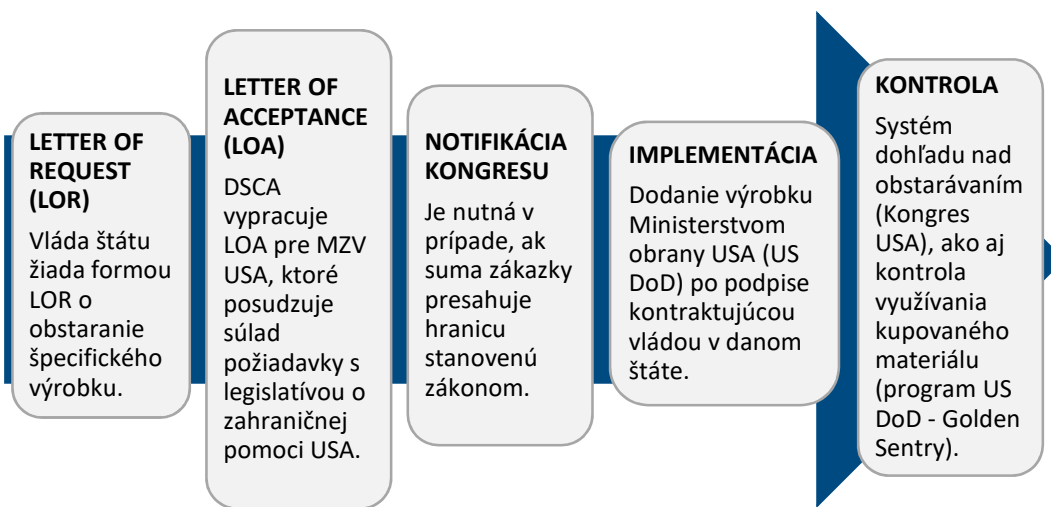

Zdroj: spracované podľa DSCA, 2020

Foreign Military Sales v roku 2017 fungoval v 119 štátoch sveta (počet štátov, v ktorých boli podpísané nové FMS kontrakty – nezahŕňa štáty s už prebiehajúcimi FMS projektami z predošlých rokov) vrátane silných ekonomík rozvinutých štátov Európy, ako sú Nemecko, Francúzsko, Spojené kráľovstvo či Nórsko. Tento fakt je zapríčinený obojstrannou výhodnosťou programu FMS pre sprostredkovateľa, teda vládu USA, ako aj pre zadávateľa, čiže vládu príslušného štátu, ktorý prostredníctvom programu obstaráva. Dôvody vzniku a využívania programu FMS v USA sú viaceré:

1. *Podpora zahraničnopolitických vzťahov.* FMS je forma zahraničnej politiky USA, ktorou si štát zaväzuje svojich partnerov k spolupráci v oblasti obrany a bezpečnosti. Títo partneri budú na základe FMS využívať rovnakú vojenskú techniku, ako USA.
2. *Economies of Scale.* Využívanie FMS navyšuje počty vojenskej techniky a materiálov objednaných u konkrétnych výrobcov, čo znižuje celkovú cenu objednávok. Z toho profitujú nielen partnerské štáty FMS, ale aj samotné USA, ktoré získavajú vlastné produkty u rovnakých firiem tiež za zníženú cenu.
3. *Podpora domáceho priemyslu.* Obstarávanie formou FMS podporuje domáci zbrojársky priemysel. Ten zamestnáva vyše 1,7 mil. ob. a funguje ako katalyzátor inovácií v oblasti vyzbrojovania (v širších súvislostiach aj vesmírneho programu USA).

Graf č. 2: Proces obstarávania cez FMS

Zdroj: vlastné spracovanie

Národný projekt: Budovanie a posilnenie analytických kapacít v rezorte obrany a zavedenie kľúčových znalostných systémov rezortu. Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Vývoj, trendy, závery

Za posledných desať rokov bolo možné pozorovať zaujímavé trendy v rámci využívania FMS na Slovensku aj vo svete:

1. Finančný objem FMS dodávok vo svete od roku 2010 narástol o 286 mld. USD.
2. Geografická štruktúra regiónov, ktoré sú vo využívaní FMS dominantné, sa nemení. V rokoch 2010 aj 2017 boli lídrom v obstarávaní formou amerického programu blízko-východné štáty a štáty južnej Ázie; a to najmä Izrael a Saudská Arábia.
3. Medzi hlavných využívatelov FMS v roku 2010 patrili Izrael, Egypt a Saudská Arábia. V roku 2017 to boli štáty Katar, Saudská Arábia a Japonsko.
4. V roku 2017 bol celkový zazmluvnený objem finančných prostriedkov cez FMS samostatne v štátoch Katar (14 mld. USD) aj Saudská Arábia (13 mld. USD) vyšší, než súčet všetkých FMS projektov v Európe (5,4 mld. USD), východnej Ázii a Pacifiku (7,1 mld. USD) spoločne.

Tabuľka č. 2: Hlavní využívatelia FMS v roku 2010

ŠTÁT	OBJEM ZAZMLUVNENÝCH FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV (2010, USD v tisícoch)
<i>Izrael</i>	3 701 703
<i>Egypt</i>	2 409 903
<i>Saudská Arábia</i>	2 014 260
<i>Spojené kráľovstvo</i>	1 715 257
<i>Austrália</i>	1 317 077

Zdroj: spracované podľa DSCA, 2020

Tabuľka č. 3: Hlavní využívatelia FMS v roku 2017

ŠTÁT	OBJEM ZAZMLUVNENÝCH FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV (2017, USD v tisícoch)
<i>Katar</i>	14 300 380
<i>Saudská Arábia</i>	13 349 042
<i>Japonsko</i>	3 837 105
<i>Izrael</i>	2 446 177
<i>Irak</i>	2 337 437

Zdroj: spracované podľa DSCA, 2020

Využívanie FMS môže mať pre obstarávajúci štát veľké množstvo benefitov:

1. *Vyššia kvalita obstarávania.* Keďže pri obstarávaní formou FMS ide o vojenskú techniku a materiál, ktoré už sú používané v USA, dá sa predpokladať vysoká kvalita dodaných produktov, ako aj celého procesu obstarávania. Dôvodom je účasť odborníkov, ktorých skúsenosti v danej oblasti zväčša prevyšujú kapacity ľudských zdrojov obstarávajúcich štátov.
2. *Jednoduchšia legislatíva.* Nakoľko USA nie sú členom Európskej únie, na obstarávanie sa nevzťahuje Smernica 2009/81/ES, čo môže proces obstarávania urýchliť.
3. *Nižšia cena.* Na princípe *economies of scale* dochádza pri kúpe tovarov cez FMS k zníženiu jednotkovej ceny za obstarávaný tovar. Zároveň je možné na

Z regionálneho hľadiska je program FMS využívaný najviac na Blízkom východe a v juhovýchodnej Ázii.

financovanie využiť splátkový kalendár, čo je výhodné najmä pri nákupoch s vyššou cenou zákazky.

4. *Prísna kontrola.* Systém dohľadu nad procesom obstarávania (Kongres USA), ako aj následná kontrola využívania kupovaného materiálu (program Golden Sentry) zvyšujú transparentnosť procesov obstarávania. Kontroly sú vykonávané zväčša zamestnancami zastupiteľských úradov USA v danom štáte (veľvyslanectvá, konzuláty, Kancelárie pre obrannú spoluprácu - ODC).
5. *Vyššia interoperabilita.* Obstarávanie od spoločného dodávateľa zvyšuje interoperabilitu vybavenia medzi USA a členskými krajinami NATO.
6. *Jednoduchšia logistika.* Harmonizácia spoločnej logistickej podpory pre daný produkt umožňuje znížiť náklady na životný cyklus.
7. *Budovanie a udržiavanie zahraničných partnerstiev.* Predaj zbraňových systémov do zahraničia reflektuje zahraničnopolitickú orientáciu USA a je prejavom podpory a priateľských vzťahov so zúčastnenými krajinami.

K nevýhodám programu patria najmä poplatky a limitácia úprav finálneho výrobku zo strany zadávateľa.

Okrem uvedených výhod prináša FMS štátom aj niekoľko možných negatív. Tými sú najmä:

1. *Poplatky.* Za sprostredkovanie nákupov štát uhradza DSCA poplatok vo výške 3,2% z celkovej ceny na pokrytie administratívnych služieb poskytovaných agentúrou.
2. *Limitácia úprav.* Program funguje na princípe kupovania hotových výrobkov, pri ktorých majú štáty zväčša len malú možnosť ovplyvniť výsledný produkt podľa vlastných požiadaviek.

Z časového hľadiska sa dĺžka obstarávania líši podľa toho, či sú produkty dodávané od výrobcu, alebo z existujúcich zásob USA, pričom druhý spôsob je rýchlejší.

Článok vyšiel v rezortnom časopise Obrana 08/2020.

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom výstupov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.